

PRAVNOPOVIJESNI I PRAVNI RADOVI BERNARDA STULLIA

Među najznačajnije hrvatske odnosno jugoslavenske arhiviste i historičare ubrajamo Bernarda Stullia. Međutim, manje je poznato da je vrlo velik dio njegova znanstvenog opusa zapravo vezan uz pravno-povijesne odnosno pravne teme, a i u svakidašnjem organizacijskom i drugom poslu bio je usko vezan uz pravne probleme; uostalom, Stulli je bio i diplomirani pravnik.

Bernard Stulli je rođeni Dubrovčanin (1915), a umro je u Zagrebu (1985). Nastupio je studij na Filozofskom fakultetu zbog teške bolesti, pa je kasnije diplomirao na Pravnom fakultetu u Zagrebu (1941). U Dubrovniku je radio kao advokatski i sudski pripravnik, te kao skriptor u Državnom arhivu. Od 1947. radi u Zagrebu — bio je opunomoćenik saveznog ministra pomorstva FNRJ pri Vladi NRH, tajnik, stručni suradnik i direktor Jadranskog instituta JAZU, direktor i arhivski savjetnik Državnog arhiva, odnosno Arhiva Hrvatske (1958—1978), pa je kao njegov rukovodilac i umirovljen. Istodobno, bio je u znatnoj mjeri angažiran i kao društveno-politički i stručni radnik (narodni zastupnik Dubrovnika u Saboru NRH, predsjednik Izvršnog odbora Narodnog fronta toga grada, predsjednik Saveza arhivskih radnika Jugoslavije, Zajednice povijesnih instituta i ustanova SRH, Arhivskog savjeta Hrvatske i Komisije za historijske nauke Savjeta za naučni rad SRH, član niza savjeta i komisija raznih državnih i stručnih organizacija i institucija). Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zadru, i to s temom o albanskom pitanju u 19. st. u kontekstu sukoba interesa tadašnjih velikih sila. God. 1983. postao je član suradnik JAZU. Niz godina bio je glavni urednik »Arhivskog vjesnika« — centralnog glasila arhivistâ SRH, te član više redakcija. Honorarno je neko vrijeme predavao na Pomorsko-trgovačkoj akademiji u Dubrovniku i na Filozofskom fakultetu u Zadru. Nedavno je Arhiv Hrvatske ustanovio republičku »Nagradu dr. Bernard Stullia« za radnike u oblasti zaštite arhivske, registraturne, filmske, mikrofilmske i druge građe u SRH, u oblasti arheografije itd.

Znanstveni opus B. Stullia obuhvaća više od 120 objavljenih radova, a od toga pet knjiga (u šest svezaka); šesta je u pripremi za tisak. Pored toga što je jedno vrijeme radio u advokatskoj kancelariji i u sudstvu te predavao pomorsko pravo, na Pomorsko-trgovačkoj akademiji u Dubrovniku Stulli je općenito pokazivao sklonost prema znanstvenoj i stručnoj obradi pravnih tema, kako onih iz dalje prošlosti tako i onih iz naših dana. I sâm je svojevremeno isticao da su područja njegova interesa pravna historija i arhivsko zakonodavstvo, pored političke historije 19. i 20. st., pomorske povijesti te arhivistike (problemi historijskih arhiva). Tako su već prvi njegovi veći objavljeni radovi vezani uz pravne sadržaje — to su »Iz historije pomorskog sudstva u starom Dubrovniku«, Zbornik Dubrovačko pomorstvo. U spomen sto godina nautičke škole u Dubrovniku, Dubrovnik 1952, str. 333—350, i »Ordines artis nauticae secundum consuetudinem civitatis Ragusii. Jedna zbirka pomorskog zakonodavstva Dubrovačke Republike iz god. 1557«. Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 1/1952, str. 85—131. Tu su i »Prilozi pitanju o redakcijama Knjige statuta grada Dubrovnika« (isto 3/1954, str. 85—118), »Zbirka dubrovačkih propisa za otok Mljet iz god. 1791«, Zbornik za narodni život i običaje JAZU 45, Zagreb 1971, str. 663—678, »O Knjizi Statuta grada Dubrovnika iz god. 1272. Uz 700-godišnjicu dubrovačke statutarne kodifikacije«. Arhivski vjesnik (dalje: AV) 15, Zagreb 1972, str. 7—15, i Dubrovnik, XV, 1—2, 1972, str. 17—26, te »Dubrovačke odredbe o Konavlima« (I), Konavoski zbornik, 1, Dubrovnik 1982, str. 29—43. Kako je vidljivo, naročitu pažnju posvećuje svome zavičaju, pa je dao i cjelokupan »Pregled dražvnopravne historije Dubrovačke Republike. U povodu 47. konferencije International Law association, u kolovozu 1956. god. u Dubrovniku«, Dubrovnik, II, 2—3, 1956, str. 1—12. Međutim, dok je radio u Jadranskom institutu JAZU, intenzivno je

sudjelovao u stvaranju početaka organiziranoga znanstvenog proučavanja povijesti Istre i (tadašnje) Rijke, naročito s obzirom na činjenicu da je dotadašnja literatura sadržajno gotovo isključivo bila vezana uz talijanska iređentistička stremjenja. Tako je Stulli počeo posvećivati veću pažnju i Istri, uzimajući u obzir njezine pravno-povijesne probleme; to su radovi: »Labinski fragment Istarskog razvoda«, *Jadranski zbornik* 2, Rijeka—Pula 1957, str. 95—112, »Razvod istarski«, *Enciklopedija Jugoslavije* (dalje: EJ) 7, Zagreb 1968, str. 53—54, »Fragment statuta plominske općine u Istri«, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* (dalje: VHARP) 14, 1969, str. 9—49, i »Oko pripadnosti kvartnerskih otoka 1848/1849. i 1861«, *VHARP* 25, 1982, str. 315—401. A i cijeli prvi dio njegove knjige o »Istarskom okružju 1825—1860« (Rijeka—Pazin 1984) govori o upravnom sistemu toga područja.

B. Stulli je djelovao i u drugim organizacijama koje su usko vezane uz arhivsku službu ili uz njezine probleme. U okviru te aktivnosti bitno je utjecao na stvaranje novoga sistema arhivske službe u Narodnoj odnosno Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, koja je do tada bila sastavni dio sistema državnih institucija. Tako je stvorena racionalna mreža regionalnih državnih, kasnije historijskih arhiva, koja postoji i danas (Varaždin, Bjelovar, Zagreb, Slavonski Brod, Osijek, Sisak, Karlovac, Rijeka, Pazin, Zadar, Split, Dubrovnik). O tim i drugim državnim arhivskim i sličnim institucijama, o njihovoj osnivanju i radu B. Stulli je objavio cijeli niz tekstova, među kojima se ističu napisi o aktivnosti Arhivskog savjeta Hrvatske i Državnog arhiva, odnosno Arhiva Hrvatske (AV 2/1959, 3/1960, 4—5/1961—62, 6/1963, 11—12/1968/69), te oni o arhivima općenito u nas, u Austriji, Mađarskoj, u drugim stranim zemljama, gdje su arhivi uglavnom uključeni u resor ministarstva unutrašnjih poslova ili u druge oblike sistema državne uprave (»Priručnik iz arhivistike«, Zagreb 1977, str. 14—22; EJ 1, 1980, 2. izd., str. 264—268, 276—277, 278—280, 283—284). Posebno upozoravamo na važnije radove iz arhivskog zakonodavstva, odnosno na one koji su po bliže vezani za pravnu tematiku, a objavljeni su u »Arhivskom vjesniku«, Zagreb: »Arhivska služba i petogodišnji program naučnoistraživačkog rada u oblasti historije« (4—5/1961—62, str. 360—372), »Iz historije arhivskog zakonodavstva« (6/1963, str. 306—307), »Osnovni principi novog arhivskog zakonodavstva u SR Hrvatskoj« (7—8, 1964—1965, str. 341—372), »O pravnom režimu korištenja arhivske građe« (I), (9/1966, str. 137—237), »Pravilnik o uvjetima za korištenje registraturskog materijala i arhivske građe Državnog sekretarijata za vanjske poslove diplomatskih i konzularnih predstavništva Jugoslavije u inozemstvu (Službeni list SFRJ br. 23 — 1969)« (11—12/1968—1969, str. 427—473), »O valorizaciji i kategorizaciji arhivske građe« (13/1970, str. 436—487), »Ustavna reforma i revizija arhivskog zakonodavstva u SR Hrvatskoj« (I), (14/1971, str. 289—304), »Zaštita kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba« (17—18/1974—1975, str. 313—395), »Iz zaključaka 18. generalne konferencije UNESCO-a (Pariz 17. X—23. XI. 1974)« (19—20/1976—1977, str. 365—367), »Arhivska služba u novoj akciji UNESCO-a«, *Izdanja Historijskog arhiva u Splitu* 9/1979, str. 56—60, i »Uz novi Zakon o arhivima Francuske«, AV 21—22/1978—1979, str. 375—382; tu su i »Arhivska građa u novom arhivskom zakonodavstvu SR Hrvatske«, *VHARP* 10/1964—1965, str. 292—322, i »Zakon o uređenju Zemaljskog arhiva u Zagrebu iz god. 1870«, *Spomenica Josipa Matasovića, Zagreb* 1972, str. 201—221. Ovdje treba upozoriti i na to da je Stulli autor niza elaborata i pravilnika iz oblasti arhivskog sistema rada u SRH, ili je sudjelovao u njihovu kreiranju; vidljivo se njegova uloga osjetila pri formuliranju »Zakona o zaštiti arhivske građe i arhivima« u SRH (1978).

Cijeli niz pravno-povijesnih pitanja, međutim, zahvaćen je i u drugim Stullievim radovima, kao naprimjer u njegovoj knjizi »Borba oko ribolova u obalnom moru Istre. Rovinj i Chioggia u XVIII. stoljeću« (Split, 1955), te u knjizi »Prijedlozi i projekti željezničkih pruga u Hrvatskoj 1825—1863«, sv. I. i II, Zagreb, 1975. Pravne

problematiche ima i u drugim radovima u kojima se — na prvi pogled — ne bi očekivala. To se odnosi, npr., na radove B. Stullia koji govore o vremenu iščekivanja sloma Austro-Ugarske, ili o danima njenog raspada, ili pak o periodu neposredno nakon nestanka stoljetne Habsburške Monarhije. Tako je o državnopravnim pitanjima govor u prinosima »Od Majske deklaracije do januarskog memoranduma Jugoslavenskog kluba. (Prilog historiji 1918-e u našim krajevima)«, Pregled 9, Sarajevo 1958, str. 179—198, »Prilozi građi za historiju jugoslavenskog pitanja 1918. godine«, AV 2/1959, str. 279—335, i »Oko jedne turneje grofa Tisze po jugoslavenskim zemljama u septembru 1918. (Prilog historiji 1918-e u Jugoslavenskim zemljama)«, Pregled 1, Sarajevo 1959, str. 37—49. Takvih elemenata, iako u manjem opsegu, ima i u drugim radovima, u kojima se, međutim, u većoj mjeri mogu naći materijali koji se odnose na istražni, sudski i odvijetnički sistem rada u Austro-Ugarskoj; o tome je govor u obje spomenute knjige B. Stullia o 1918. god. na istočnoj obali Jadrana, koje su naročito vezane uz revolucionarni pokret mornara, ali i općenito uz istočno-jadransku sudbinu oko te prijelomne godine; tu su knjige »Ustanak mornara u Boki Kotorskoj 1—3. februara 1918«, Split 1959, i »1918. Revolucionarni pokreti mornara«, Zagreb 1968, te studije i članci: »Prilozi građi o ustanku mornara u Boki Kotorskoj 1—3. februara 1918«, AV 1/1958, str. 174—249, »Prilozi građi za historiju 1918-e u Istri i Trstu«, VHARP 5/1959, str. 463—507, »Prilozi građi za historiju jugoslavenskog pitanja 1918. godine«, AV 2/1959, str. 279—335, »Prilozi građi za historiju revolucionarnog pokreta mornara na našoj obali 1918. god.«, AV 9/1966, str. 7—109, »Novi prilozi građi za historiju revolucionarnog pokreta mornara na našoj obali 1917—1918« (I), AV 10/1967, str. 1—51, »Revolucionarni pokreti i pobune u austrougarskoj mornarici tokom 1917—1918. g. (Referat na simpoziju u Kotoru 23—25. oktobra 1967)«, Jugoslavenski istorijski časopis 1—4, Beograd 1967, str. 46—62, »Ustanak mornara u Boki Kotorskoj 1—3. II 1918. Referat na simpoziju u Kotoru 23—25. X 1957«, Istorijski zapisi, Titograd 1968, str. 5—11, »Nova građa za historiju 1918. u Istri i Rijeci«, VHARP 13/1968, str. 149—179, i »Revolucionarna previranja u Istri 1917—1918. godine«, Zbornik »Labinska republika«, Rijeka 1972, str. 145—154. No, i radovi koji općenito govore o raznim pitanjima donose — u većoj ili manjoj mjeri elemente iz pravne oblasti, npr.: »Talijanska historiografija u službi jadranskog iredentizma«, Riječki list 45—49/1952, »Talijanska historiografija i jadranski iredentizam. (Referat održan na I. kongresu jugoslavenskih historičara u Beogradu, u sekciji za XIX i XX stoljeće)«, Historijski zbornik 7, Zagreb 1954, str. 215—224, »Jadranski institut i njegov dosadašnji razvoj«, Anali Jadranskog instituta JAZU 1, Zagreb 1956, str. 423—441, »Brodogradnja. Povijest brodogradnje do XIX stoljeća«, Pomorska enciklopedija, dalje: PE, 4, Zagreb 1957, str. 96—99, »Brodogradnja. Brodogradnja na istočnoj obali Jadrana do 19. st.«, PE 1, 2. izd., 1972, str. 578—580, »Jugoslavija. Pregled povijesti pomorstva do kraja XIX. stoljeća«, PE 4/1957, str. 33—49, 50—56, 96—99, 131—133, »Albansko pitanje 1875—1882«, Rad JAZU 318, Zagreb 1959, str. 287—391, »Jadransko more. Historija«, EJ 4/1960, str. 430—443, »Trst. Historija«, PE 7/1961, str. 607—610, »Kroz historiju Sinjske krajine«, Narodna umjetnost 5—6, Zagreb 1963, str. 5—93, »Povijest Zlarina«, Zbornik »Povijest i tradicija otoka Zlarina«, Zagreb 1980, str. 11—194, i »Dubrovačka Republika«, EJ 3, 2. izd., 1984, str. 607—644, 646—650.

I još nešto: Austrija i Italija nisu u cjelini izvršile obveze koje proistječu iz međunarodnih odnosno državnih ugovora te — općenito — iz pravnih običaja, a odnose se na odnesene hrvatske odnosno jugoslavenske arhivalije u te dvije zemlje. Stulli je bio predsjednik Komisije za restituciju kulturnog blaga SRH iz Austrije i Italije, te član jugoslavenskih delegacija na državnim pregovorima; autor je i više operata iz toga područja.

Ovaj prikaz radova dr. Bernarda Stullia, koji se sadržajno odnose samo na pravnu odnosno pravno-povijesnu oblast (nisu spomenute ocjene i prikazi, te neki manji članci iz toga područja), pokazuje da je rad toga istaknutog kulturnog i znanstvenog radnika bio plodan i nadasve koristan. Bio je čovjek vrlo velikoga osobnog autoriteta, s vrlo razvijenim osjećajem za preciznost i sistematičnost u radu. Prihvatao se i razrješavanja niza problema, omogućujući tako dalje plodno istraživanje u pravnoj povijesti, ili je djelovanjem u oblasti arhivskog zakonodavstva u znatnoj mjeri pridonosio brzem napretku kulturno-znanstvenog rada u Hrvatskoj odnosno Jugoslaviji.

Petar Strčić

DARINKO MUNIĆ, KASTAV U SREDNJEM VIJEKU — DRUŠTVENI ODNOSI U KASTAVSKOJ OPĆINI U RAZVIJENOM SREDNJEM VIJEKU. Izdavački centar Rijeka, Biblioteka dokumenti, Rijeka 1986, str. 175.

Sadržaj knjige Munić je izložio u tri poglavlja: I. Kratak pregled povijesti Kastva (od doseljenja Slavena do potpadanja kastavske općine pod upravu riječkog isusovačkog kolegija); II. Literatura i izvori; III. Društveni odnosi u kastavskoj općini u razvijenom srednjem vijeku. Na kraju se nalazi Popis literature, Rječnik manje poznatih riječi, pojmova i fraza, te Kazalo osobnih imena.

Kraći pregled povijesti Kastva Munić počinje s prikazom rekonkviste bizantskog cara Justinijana i učestalih neprijateljskih provala koje nisu omogućile Bizantu da u Istri stvori tematsko uređenje. Opisujući slavensku kolonizaciju, ističe da slavenski etnički element sve više ulazi u područje Istre i na obalu Kvarnerskog zaljeva, i on tu i ostaje jer mu nova područja pružaju povoljne uvjete za život. Dolazeći kroz Postojnska vrata, Slaveni su naselili područje podno obronaka Učke i Čićarije, ostajali oko Kastva, uz Rječinu i dalje prema jugu kao i na istočnoistarskom obalnom pojasu. Slavenska kolonizacija je imala više uspjeha na istočnom dijelu Istre od one na zapadnoj obali. S područja Kastavštine Slaveni se prebacuju i na obližnje otoke Krk, Cres i Lošinj. Oslanjajući se na najnovije rezultate hrvatske historiografije, autor ističe da u ovom krajnjem dijelu Jadrana nije zamro život nastupom srednjeg vijeka. U slavenskoj kolonizaciji on nalazi novi dokaz o njegovu kontinuitetu u Kastavštini od antike do danas. Slavenski naseljenici i za njima Hrvati na tom su se prostoru bavili ranije stečenim načinom privređivanja za život — stočarstvom i donekle ratarstvom. Pomanjkanje dokumenata o njihovom stalnom doseljenu može značiti i njihovo mirno stapanje sa starosjediocima, jer kada je krajem VIII. st. došlo do sukoba s Francima, izvori su to zabilježili.

Godine 751. Langobardi osvajaju Istru, uklanjaju bizantske činovnike i uvode dukat. Od 788. god. Istra je više od stotinu i pedeset godina pod franačkom vlašću otvorena feudalnim odnosima koji su ojačali na Zapadu.

Rječito svjedočanstvo o slavenskom karakteru Istre i o ulozi koju slavenski naseljenik preuzima u njoj početkom IX. stoljeća je Akt o rižanskom saboru. Raširenost štokavskog narječja na zapadu i jugu te čakavštine na istočnom dijelu Istre govori o hrvatskoj kolonizaciji pretežnog dijela Istre i Kvarnerskih otoka. Od druge polovice X. stoljeća do 40-ih godina XI. stoljeća Istra je u obrambenom pojasu protiv Mađara. Međutim u drugoj polovici XI. st. dolazi do velikih promjena kojima je zahvaćeno područje od Kastva do Labina. Tada je stvorena Dalmatinska marka ili hrvatsko-dalmatinska vojvodina koja dolazi pod vlast Zvonimira. U sukobu s Karantancima on je dobio pomoć ugarskoga kralja Salamona i hercega Gejze. Dalmatinska marka ujedno je i područje glagoljice i slavenske liturgije. Na području Kvar-

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje
Narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1
Cijena ovog broja iznosi 3000 din.
Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1987.